

Mikor érdemes?

A kémiai és vegyipari gépesített folyóiratjegyzék előkészítésének tapasztalataiból

DÖMÖTÖR Lajosné

1973. április 5-én ült össze a Kémiai Kooperációs Körnek az értekezlete, melynek résztvevői szükségesnek tartották, hogy megjelenjék egy új leőhelyjegyzék a kémiai és vegyipari folyóiratokról. Ez a kiadvány "Központi címjegyzék a kémia és a vegyipar külföldi folyóiratairól" címmel jelent meg 1976-ban. Három évig tartottak e címjegyzék szervezési, feldolgozási, szerkesztési és nyomási munkái, melynek eredményeképpen a felhasználók kézbe kaphatják a kiadványt, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ és a Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára közös munkáját. A kooperációs munka azt eredményezte, hogy a megjelent jegyzék elődeihez, a "Külföldi folyóiratok retrospektív leőhely-jegyzéke a kémia és vele kapcsolatos szakterületeken", Veszprém 1968. és 1971. című kiadványokhoz képest előrelépést jelentett a feldolgozott folyóiratok számával, könnyen bővíthető és folytatható formájával, valamint korszerű, tetszetős kivitelével. Ezek a régebbi kiadványok - annak ellenére, hogy hibákat és hiányosságokat bőséges számban tartalmaztak - éveken keresztül hasznos segédeszközei voltak a kémiai irodalomkutatásnak. Ezek a leőhely-jegyzékek úgy készültek, hogy az összeállítók az egyes folyóiratok címe alatt felsorolták a különféle, kartonokon feltüntetett, és egyéb formában beérkezett állományadatokat a leőhelyek kódjeleinek betürendjében, ill. ezen belül számrendjében, ügyelve a címváltozások feltüntetésére. Mindez néhány hónapi munkát vett igénybe, amit követetett a nyomdai sokszorosítás. Az a tény, hogy a most megjelent központi címjegyzék anyagát gépi adathordozóra rögzítették, megnyújtotta a kiadvány elkészülésének idejét, megnövelte a manuális feldolgozó munkát, és nagyobb felelősséget rótt a munkatársakra a folyóiratokra, ill. az állományokra vonatkozó adatok helyes kitöltésében.

Visszatekintve a szervezési munkára, melyet a VVEKK végzett az OMKDK-n kívüli közreműködők folyóirat-állományára vonatkozó adatok begyűjtésével, és ennek az anyagnak a feldolgozásával, következtetések vonhatók le a könyvtári kiadványok gépesítése és az ezt előkészítő emberi munka összefüggéséről.

A Kémiai Kooperációs Kör említett ülése után a VVEKK 1973. október 23-án küldte ki a körleveleket, melyekben november 30-i határidőre kérte a bejelentéseket. A VVEKK a legegyszerűbb formában, katalóguskartonokon kérte az állományadatokat bejelentését, azonban a közreműködő könyvtárak egy része munkaerőhiány, ill. más okok miatt, állományát számára egyszerűbb, más módokon jelentette be, (pl. megküldte saját állomány-jegyzékét, tetszés szerinti felhasználásra, vagy a régebbi retrospektív jegyzéket kijavítva, esetleg levélben közölte, hogy mindazok a folyóiratok járnak hozzá továbbra is, melyeket az 1971-es retrospektív leőhely-jegyzékben felsorolt.)

Ezeket a különböző színvonalu és formájú bejelentéseket kellett a lehetőség szerint, egységesen feldolgozni, a gépi technika által megkövetelt formában, erre a célra kidolgozott és rendszeresített adatlapokra. Ezeket az adatlapokat és a kitöltési

utását az OMKDK bocsátotta rendelkezésre a kooperációs munka keretében a készülő központi címjegyzék előkészületeiben. Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság támogatásával az OMKDK-ban fejlesztették ki azt a gépi eljárást, melynek alkalmazásával ez a jegyzék megjelent, és amely más, hasonló feladatok megoldására is alkalmas.

Egy évig tartott a munka, melyben a VVEKK feldolgozta a hozzá beérkezett állománybejelentéseket. Minden folyóiratról egy db u.n. 1. számú adatlapot kellett kitölteni, amely a folyóirat adatait tartalmazta (cím, alcím, kiadói testület, megjelenési hely, megjegyzések), valamint annyi u.n. 2. számú adatlapot, ahány intézmény bejelentette, hogy az illető folyóiratról állománya van. Például az elkészült címjegyzék itt látható részletének előkészítése összesen 11 adatlap (1 db 1. számú és 10 db 2. számú) kitöltését igényelte.

ZEITSCHRIFT FÜR PHYSIKALISCHE CHEMIE.

Frankfurter Ausgabe. Neue Folge.
Frankfurt am Main

B 11	1.1954 -
B 253	40.1964 - 46.1965. 69.1970 -
B 305	14.1958 -
B 309	24.1960. 28.1961. 36.1963 -
D 1	6.1959 - 39.1963. 44.1965 -
M 3	14.1958 - 68.1969.
Sz 1/4	1.1954 -
Sz 1/10	1.1954 -
V 1	48.1966 -
V 4	1.1954 - 39.1963. 44.1965 -

Mindez jól példázza, hogy milyen hatalmas mennyiségű emberi munkát kellett befektetni az anyag gépi feldolgozásra előkészítésének egyetlen, itt kiragadott fázisában.

A kitöltött adatlapok a folyóirat címével és egyéb megjegyzésekkel ellátott dossziékba kerültek. 1974. decemberében szállították el az OMKDK-ba a dossziékat, 31 db 100 dossziéból álló csomagot. Ez azt jelenti, hogy a munka első ütemében 3100 folyóiratféleségre vonatkozó állománybejelentést dolgozott fel a VVEKK, végül is a feldolgozott anyagnak csak egy része került be a megjelent jegyzékbe. A sok ezer adatlapnak a kitöltése összehasonlíthatatlanul nagyobb munkát jelentett a VVEKK könyvtárosai számára, mintha a beküldött anyagot hagyományos módon, a régi jegyzékek munkálataihoz hasonlóan összesítették volna. Vállalt kötelezettségüknek azt remélve tettek eleget, hogy ezzel tökéletesebb eszközt hoznak létre a megelőzőknél, és

a befektetett többletmunka később kamatozni fog olymódon, hogy egyszerűbb lesz a gépi adathordozóra felvitt adatok további korszerűsítése, felhasználása.

Az előkészítő munkának itt ismertetett szakaszát további nagy jelentőségű munkafolyamatok követték az OMKDK-ban, amelyek a kiadvány végső tartalmát és formáját meghatározták.

A 4 000 körüli folyóiratcimet és 32 bejelentő könyvtár állományát ismertető jegyzék, mint ilyen nagyszabású kooperációs munka, első a maga nemében, és minden munkatárs drága tanulópénzt fizetett, míg kialakultak a legcélszerűbb és legegyszerűbb munkamódszerek. Ezeket a tapasztalatokat a többi szakterületen megjelenő újabb jegyzékek, ill. e jegyzék esetleges további kiadásainak összeállítói hasznosítják majd.

A kémiai és vegyipari folyóiratokról összeállított központi címjegyzék olyan eszközt jelent a Kémiai Kooperációs Kör együttműködő könyvtárai, és valamennyi magyar vegyész és kémikus számára, amely segítséget jelent szakirodalmi igényeik kielégítésében. A jegyzék hasznosságához nem is fér kétség. Azonban a gépi adathordozóra felvitt hatalmas adatmennyiség fejlesztése és további felhasználása fogja igazolni az előkészítésre fordított emberi munka gazdaságosságát, megtérülését. Amennyiben későbbi időpontban indokolt lesz a jegyzék újabb kiadása, remélhetőleg kevesebb munkával és rövidebb idő alatt történhet meg a téves adatok kijavítása, az állományadatok kiegészítése, a folyóiratok címváltozásainak feltüntetése, új folyóiratok, ill. bejelentések felvétele. Ez a gépi adathordozóra felvitt anyag további felhasználásának egyik utja.

A másik út az eddigi munka hasznosítására: a meglévő adatokból egyes további, kisebb jegyzékek kivonása, különböző szempontok szerint. Ezen dolgozik jelenleg a VVEKK, amikor saját műszaki és természettudományi folyóiratállományának jegyzékét a már megjelent vegyipari címjegyzék anyagára támaszkodva kívánja létrehozni. Az OMKDK-ban a tárolt adatokból kiválasztják a V₁ kódjelhez tartozó cím és állományadatokat, ez a VVEKK szorosán vett kémiai vegyipari folyóiratállományának jegyzéke. Ezt kiegészítik az egyéb folyóiratokról szóló, hasonló módszerrel feldolgozott adatokkal, s így létrejön a teljes folyóiratállományról készült jegyzék, melynek kötet alakban történő megjelentetését tervezi a VVEKK.

A tárolt adatok többszöri és különféle célra történő felhasználása teszi gazdaságossá az előkészítésre fordított emberi munkát.